

Dr JOSIP LUETIĆ

**IZ MEĐUNARODNE NAUTIČKO-TRGOVAČKE I LUČKE
DJELATNOSTI LUKE NA NERETVI U DRUGOJ POLOVICI
16. STOLJEĆA**

Davno je to bilo kada sam prvi put postavljao neka pitanja oko Drijeva ili luke Narenta s velikom željom da dođem do barem nekih odgovora. Naime, naši vrlo poznati historičari su pisali da je ta luka bila vrlo važno i značajno mjesto za prodaju i trgovinu soli, pa vrlo važno tržište, pa da je to bosanska luka i tome slično, a mi smo tražili da li u tom pisanju ima nešto i o tome tko je bio nosilac tog lučkog života i kakvi su bili brodovi koji su obavljali lučko-trgovačke poslove u Neretvi itd. Dakle, mene je zanimalo doznati tko je bio nosilac (ljudski faktor) pomorsko-trgovačke i lučke djelatnosti u luci Neretve u prošlosti. S kakvim prometnim sredstvima se obavljala ta djelatnost (da li s drijevima, lađama ili poslije s kokama ili galijunima itd.)? Ali prije nego što počnemo odgovarati na ta pitanja, da vidimo što o Drijevima i luci Neretva kaže naša Pomorska enciklopedija: »DRIJEVA, srednjovjekovno tržište na donjoj Neretvi, danas Gabela. Ime dolazi prema slavenskom lađa — drijevo; u latinskim spomenicima naziva se *forum mercatum Narenti*. Drijeva su bila središte žive trgovine dolinom Neretve, jedno od glavnih mjesta između Neretve i Bojane za prodaju soli i tržište gdje se prodavalo bosansko roblje. Dubrovčani su u Drijevima imali jednu od svojih najjačih trgovačkih kolonija.«¹ Eto, Pomorska enciklopedija samo toliko — i premalo za jednu luku pa barem to bila u prošlosti. Ali o Drijevima se na drugim mjestima ipak pisalo više. Mihajlo Dinić je 1936. godine objavio studiju o trgovištu Drijeva i o njegovoj okolini u srednjem vijeku.² Vinko Foretić je 1952. godine u opširnoj

radnji o dubrovačkoj srednjovjekovnoj pomorskoj trgovini također obratio posebnu pažnju na Drijeva i trgovište na Neretvi.³ Marko Vego je u knjizi o naseljima srednjovjekovne Bosne nešto prostora odvojio i za Drijeva.⁴ Naravno, i Desanka Kovačević je posebnu pažnju obratila pisanju o Drijevimima i o forum Narenti.⁵ O Drijevimima i o pristaništu na Neretvi posebno je pisao Đuro Tošić,⁶ a o tome su pisali i neki drugi autori. Tako je, na primjer, i Irmagard Mancken, pored ostalog, pisala da se u prvoj polovici 14. stoljeća kod podjela prava dubrovačkog građanstva nalazilo nekoliko novih dubrovačkih građana porijeklom iz Neretve: godine 1350. dobili su dubrovačko građanstvo Branko Bogojević i Stojislav Mirojević, pa 1380. Pribil Radetković, Volkus Gojsalić iz Neretve itd.⁷ Nadalje, za naša razmatranja svakako je najzanimljiviji prilog Viktora Morpurga koji je donio vrlo vrijednu građu o veletrgovcu i privredniku Danielu Rodrigezu, koji je bio židovski konzul u Neretvi (baš u drugoj polovici 16. stoljeća), spominjući trgovačke brodove (općenito, bez pojedinosti), o trgovini, trgovcima itd., ističući da su židovski trgovci naročito podsticali trgovačku djelatnost u Neretvi,⁸ što ćemo u ovom prilogu novim i drugim arhivskim (dubrovačkim, a ne mletačkim kao u Morpurgovom radu) izvorima potvrditi i dopuniti ta izlaganja. Stoga ćemo prestat i nabranjem o dosadašnjem pisanju o Drijevimima. Na ovom mjestu ćemo nastojati konkretizirati i »najopipljivije« prikazati nautičko-komercijalno i lučko-trgovačko djelovanje u pristaništu, luci Neretve, a u prvom redu objaviti novopronađene vijesti o nosiocima te djelatnosti: o pomorskim kapetanima, o patrunima-zapovjednicima brodova, o pomorskim trgovcima, o pomorskim osiguravateljima, te donijeti vijesti i o prometnim sredstvima koja su sudjelovala u lučkom ukrcajnom, prekrcajnom ili iskrcajnom poslu u lučkom bazenu Neretve (pretečom današnjeg Kardeljeva!). Dakle, počnimo naše novo izlaganje o međunarodnoj nautičko-komercijalnoj i lučkoj djelatnosti bosanskohercegovačke luke na Neretvi u drugoj polovici 16. stoljeća.

Dana 2. svibnja 1564. Izak Herges Benasson »hebreo« u ime Raphaela Levija i Mojsija Bottona »hebrei« osigurao je teret ukracan u vodama Neretve u brigantin patruna-zapovjednika toga broda Giacomo de Santi »anconitano«. Osiguranje je važno od početka krcanja u Neretvi do potpunog iskrcaja tereta u luci Ancone. To pomorsko trgovačko i brodsko nautičko osiguranje uz Izaka Hergesa obavili su i drugi osiguravatelji: Lorenzo Miniati, Bartul Zizzeri, Chiriaco Gualterucci, Francesco Negri »geneovese«, Julije Držić, Vlaho Držić, Martin Sumičić i dr.⁹ Iste godine, 6. srpnja, Lorenzo Miniati »fierentino« u ime i za račun Federica Peronija osigurava novčanu vrijednost tereta raznih koža i kožica koje su bile ukracane u vodama Neretve (krcatelji su bili Raphael Levi i Abraham Falcone) u dva brigantina kojima su zapovijedali patrun Giovanni Piero »d'Ancona« i patrun Giorgio di Bartholo-

meo, također iz Ancone. To pomorsko osiguranje počinje od dana kada započne krcanje tereta u brodove pa do iskrcaja tereta u luci Ancone (uz 4%). Uz Lorenza Miniatijsa osiguravatelji su još Francesco Gualterucci i Chiriaco Gualterucci.¹⁰ Dana 27. svibnja 1581. Nicolo Miniati u ime i za račun Frana Busta iz Bosne osigurava teret koža, kožica i voska (i drugu trgovačku robu) koja je ukrcana u Neretvi u brod tipa sajeta pod zapovjedništvom patruna Serafina Capistrellija. Taj se teret prevezio u Anconu. U tome pomorskom osiguranju sudjeluju Anto Gučetić, Jero Držić, Bernard Jelić i dr.¹¹ Krajem siječnja 1582. brod tipa sajeta imenom »Santa Maria e San Joseph« pod zapovjedništvom kapetana Seraphina Capotesta iz Ancone doplovio je (nisam siguran da je dojedrio rijekom Neretvom) u luku Neretve. Tu je ukrcao teret različite vrste koža i kožica. I taj teret i ta sajeta bili su osigurani u Dubrovniku, a osiguranje je obavio Samuel Ergas u ime i za račun Josepha Maroca »di Salonicchio«. Krcatelji u Neretvi bili su Salamon Chabiglio i Salamon Chassan, »consuli in Narente«. Taj se teret iskrcao u Anconi. Osiguravatelji u Dubrovniku bili su Ago Pucić, Božo Nalješković i dr.¹² Šest mjeseci poslije toga Antonio Ferro osigurava trgovačku robu, ukrcanu u luci Neretve u dva broda tipa marcilijane. Teret je bio određen da se iskrca u Anconi, a osiguravatelji Jero Držić, Anto Medo, Nikola Gučetić i dr.¹³ podmirili su svoje obaveze. Poznati veletrgovac i pomorski poduzetnik Samuel Ergas za račun Mojsija Maghija, »hebreo di Salonicchi«, opet je osigurao teret koža i kožica koji je ukrcan u Neretvi u Burićev brod. Taj brod i taj teret bio je određen za Veneciju. U poslu pomorskog osiguranja sudjeluju Ivo Resti, Vice Grasso i dr.¹⁴ Dana 15. rujna 1582. poznati veletrgovac, privrednik u luci Neretve, ugledni židovski predstavnik u toj luci, Jakob Rodrigez krca teret razne robe u Neretvi u brod tipa fregata kapetana Marina Mihova Dubrovčanina. Taj teret i brod, koji je bio određen za Veneciju, osiguravaju Kuzma Ferini, Trajan Crijević, Andro Resti i dr.¹⁵ Dana 17. srpnja 1586. bio je registriran posao pomorskog osiguranja nakon što se u luci Neretve u galijun imenom »San Augustino Bonaventura«, pod zapovjedništvom patruna Nikole Griconi, počeo krcati teret koža, kožica, voska i druge trgovačke robe kojoj je bilo određeno da se iskrca u luci Ancone. U poslu oko osiguranja sudjelovali su Izak Pardo, Samuel Ergas i Aron Amadio.¹⁶ Skoro godinu dana nakon toga, kada je ukrcao teret u Neretvi, kapetan Nikola Radov otputovao je u Anconu.¹⁷ U istoj godini, ali u drugi brod, bio je u Neretvi ukrcan teret koža i voska za Anconu.¹⁸ Dana 22. travnja 1587. u Dubrovniku je obavio pomorsko osiguranje Samuel Ergas u ime i za račun Daniela Rodrigeza, židovskog konzula u luci Neretve, veletrgovca, poznatog privrednika, vrlo uglednog poslovnog čovjeka u Dubrovniku, Veneciji, Rimu itd. To osiguranje se odnosilo na ukrcani teret koža i kožica u luci Neretve u brod patruna Mihajla s Krete. Teret je bio odre-

đen za Anconu.¹⁹ Nešto više od mjesec dana nakon toga u Dubrovniku je obavljeno osiguranje tereta koža i voska ukrčanog u Neretvi u isti brod patruna Mihajla iz Krete. U tom poslu bili su angažirani Izak Abuaf, Luko Bunić, Nikola Gučetić i dr. Brod je otplovio u Anconu.²⁰ Godinu dana poslije Joseph Bemelech je osigurao teret koža, ukrčan u Neretvi u brod patruna Nikole Radana a za račun Mojsija Jakoba Cassana. Teret je bio određen da se iskrca u Anconi.²¹ Dana 30. svibnja 1588. Izak Principale u ime i za račun Mordocaja Eschenazija osigurava trgovačku robu, ukrčanu u Neretvi u brod imenom »Resta scura« patruna Mihajla »di Candia«. Brodi teret bili su određeni da otplove u Anconu. U tom poslovanju sudjelovali su još: Jakob Danon, Izak Danon, Ago Pucić, Marin Držić, Jako Martolosić, Ivo Mažibradić, Božo Nalješković i dr.²² Dana 4. srpnja 1588. Jakob Danon u ime i za račun Abrama Altomure i Coena Bernaduta osigurava teret voska, ukrčan u luci Neretve u navu »Resta scura« patruna Mihajla s Krete, s tim da se taj teret u ispravnom stanju iskrca u luci Ancone.²³ Skoro u isto vrijeme Salamon Cabiglio osigurao je teret različitih vrsta koža i druge robe koji je bio ukrčan u luci Neretve na marcilijanu patruna Jakova Nikolina iz Trogira. U ugovoru stoji da se taj teret iskrca u ispravnom stanju u Veneciji. Osiguranje je obavljeno uz 3 i 1/2%, a u tom poslu sudjelovali su Miho Sorkočević, Jakov Martolosić, Pero Bunić, Ivo Gleđević, Abram i Izak Abuaf i dr.²⁴ Dvije godine kasnije Aron i David Coen osiguravaju teret voska, ukrčan u luci Neretve (krcatelj Abram Cusi) u galeru Vidala (»galeria di trafico«), pa je taj teret prevezen u Veneciju.²⁵ Dana 1. srpnja 1593. u dubrovačkoj notarskoj knjizi je zabilježeno pomorsko osiguranje (a ujedno i najam broda) splitske marcilijane. Taj je brod pod zapovjedništvom Đura Jankovića iz Splita tada boravio u splitskoj luci, ali se patrun Janković obvezao da će iz splitske luke odjedriti i doputovati u luku Neretve i tamo ukrcati teret »legni da fuoco per bruciare«, tj. drvo za gorivo, i taj teret prevesti i iskrcati u luci Ancone.²⁶ I ušli smo u 1600. godinu kada su, 28. lipnja, Abram i Izak Benun osigurali teret od »800 schiavine grosse di Mostaro« koje su bile ukrčane u Neretvi na brod tipa fregate pod zapovjedništvom kapetana Marka Toricchija iz Šibenika. Tom teretu koža bilo je namijenjeno da se uredno iskrca u Anconi. Poslove osiguranja kao osiguravatelji obavili su Ago Pucić, Niko Gučetić, Niko Bobaljević, Bartul Nalješković i dr.²⁷ Eto, zasad toliko. Osim toga, nailazili smo u drugoj polovici 16. stoljeća i na mnoga imena trgovaca iz Trebinja, Mostara, iz Bosne (općenito) itd., ali nismo mogli doznati da li su i oni trgovali na trgovištu i u pristaništu Neretve. A to su bili: Frano Lučin, trgovac iz Bosne,²⁸ Marko Ivanišević, trgovac i pomorski poduzetnik iz Trebinja,²⁹ Jachia Celebia i Ahmet »di Mostaro«,³⁰ Jovan i Nikola Ivanišević,³¹ Marko »Pellizaro Bosnese«, Frano Tadić i Petar Nikolić iz Banje Luke, pa Aleksa Vidović itd.³²

S ovim nabranjanjem držimo da smo naš zadatak (u početku postavljen) priveli do kraja. Najprije, utvrdili smo imena i prezimena kapetana i patruna-zapovjednika trgovačkih jedrenjaka koji su plovili (možda i jedrili) uz i niz rijeku Neretvu i obavljali nautičko-trgovačke i lučko-komercijalne poslove u luci Neretve, a to su bili: Giacomo de Santi iz Ancone, Giovanni Piero iz Ancone, Giuseppe di Bartholomeo iz Ancone, Serafino Capistrelli, patrun Burić, Marin Mihov Dubrovčanin, Nikola Gricon, Nikola Radov, patrun Mihajlo s Krete, Niko Radan, Jakov Nikolin iz Trogira, patrun Vidal iz Venecije, Đuro Janković iz Splita i Marko Toricchi iz Šibenika. Uz kapetane i patrone-zapovjednike brodova, i ostali članovi brodskih momčadi trgovačkih jedrenjaka su svojim znanjem i mornarsko-brodsko-pomorskim umijećem s uspjehom obavljali nautičke zadatke dolaska i odlaska, a onda poslove ukrcaja i iskrcaja raznih tereta, najprije u Neretvi, a onda ponajviše u lukama Ancone i Venecije. Kako smo već iznijeli, to su bili ovi tipovi trgovačkih jedrenjaka: brigantin, sajeta, nava, fregata, marcilijana, galijun, trgovačka galijska i brod (kao opći naziv). Dakle, to su bili veći transjadranski tipovi brodova, a neki od njih mogli su poduzimati i nautičko-komercijalna putovanja i izvan Jadranskog mora. Kada smo registrirali brodsko-nautičko-pomorsko-plovidbeni faktor, iznijet ćemo i važnije trgovce koji su djelovali u luci Neretve: Raphael Levi, Mojsije Botton, Abraham Falcone, Frano Busto, Aron Amadio, Samuel Ergas, Daniel Rodrigez, Mojsije Cassan, Mordacaj Eschenazi, Abram Altomura, Coen Bernardut i Jakob Rodrigez.

Dakle, može se zaključiti da je luka Neretve u drugoj polovici 16. stoljeća imala značajnu međunarodnu važnost. Zato treba najviše zahvaliti Danielu Rodrigezu, židovskoj trgovačkoj koloniji u Neretvi i organizaciji svjetskog glasa uzornog pomorsko-trgovačkog i nautičko-brodskog osiguranja u Dubrovačkoj Republici. To dubrovačko osiguranje davalo je punu sigurnost i garanciju uspješnog pomorskog i lučkog poslovanja u luci Neretve. Logično, dubrovački osiguravatelji neretvanske trgovine i brodova (koji su tu trgovinu prevozili) imali su znatne materijalne koristi, ali su u slučaju havarije ili gubitka broda, koji je sudjelovao u tim poslovima, dubrovački osiguravatelji isplaćivali osigurninu. Iza te ustanove pomorsko-brodarskog osiguranja stajao je ljudski faktor i kapital Dubrovčana i onih trgovaca i privrednika koji su živjeli i komercijalno djelovali u Dubrovniku, a to su: Ago Pucić, Niko Gučetić, Niko Bobaljević, Bartul Nalješković, Jakov Martolosić, Abram Abuaf, Ivo Mažibradić, Marin Držić, Izak Danon, Luko Bunić, Vice Grasso, Trajan Crijević (Cerva), Andro Resti, Jero Držić, Anto Medo, Božo Nalješković, Bernard Jelić, Lorenzo Miniati, Francesco Gualterucci, Ciriacho Gualterucci, Martin Sumičić, Bartul Zizzeri, Francesco Negri (»genovese«) i dr.

Od tipova trgovačkih jedrenjaka koji su u drugoj polovici 16. stoljeća obavljali nautičke zadatke plovljenja uz i niz Neretvu i

koji su izvršavali lučke poslove ukrcaja i iskrcaja putnika i različitih vrsta tereta (ponajviše bosanskohercegovačkog bijelog i žutog voska, različitih vrsta koža i kožica itd.) u luci Neretve najviše se spominju marcilijane. A marcilijana ili marsilijana je tip trgovačkog jedrenjaka za prijevoz tereta i putnika. To je bio jedrenjak takozvane četvrtaste krme koji su u to vrijeme (a pogotovo u 17. stoljeću) mnogo upotrebljavali mletački brodari i pomorski trgovci za plovidbu po Jadranskom moru. Marsilijane su imale vrlo jak pramac, pomalo ovalnog oblika. One su bile manje od nava i galijuna. Imale su tri jarbola i na pramcu kosnik, te četvrtasta i latin-ska jedra.³³

Na kraju jedna napomena: Ovim radom smo temu o nautičko-brodarskoj i međunarodnoj pomorsko-lučkoj djelatnosti luke Neretve tek počeli rasvijetljavati, i to samo na osnovi jednog arhivskog izvora iz samo jednog pomorskog središta, s kojim je u to doba Neretva imala poslovne veze. Uz to, raspravljali smo samo o osiguranim teretima i brodovima koji su ukrcavali u neretvanskoj luci. Sigurno je da u Dubrovniku nisu bili osigurani mnogi drugi tereti i brodovi koji su tada obavljali poslove u Neretvi. Više je za vjerovati da su mnogi drugi brodovi bili osigurani u Veneciji, Anconi i drugdje. Stoga ubuduće treba proučiti sličnu građu i u tim arhivima. Ali, i bez novih vijesti, možemo već sada reći da je međunarodno pristanište i lučko središte Neretva u drugoj polovici 16. stoljeća bilo značajno pomorsko trgovište koje je doprinijelo ekonomsko-društvenom i kulturnom razvoju neretvanskog kraja, pa i šire.

Bilješke

¹ DRIJEVA — Pomorska enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda. Drugo izdanje. Svezak 2. Zagreb 1975, str. 244.

² Mihajlo Dinić, Trg Drijeva i okolina u Srednjem veku. Beograd 1938. (Godišnjica N. Cupića), str. 109—147 (separat u Historijskom arhivu u Dubrovniku koji je ostao bez bibliografskih podataka).

³ Vinko Foretić, Nekoliko pogleda na pomorsku trgovinu Dubrovnika u Srednjem vijeku. Zbornik DUBROVAČKO POMORSTVO, Dubrovnik 1952, str. 161—162.

⁴ Marko Vego, Naselja bosanske srednjovjekovne države. Sarajevo 1957, str. 35.

⁵ Desanka Kovačević, Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni. Naučno društvo NR Bosne i Hercegovine. Djela XVIII. Knjiga 13. Sarajevo 1961, posebno na str. 77—78.

Desanka Kovačević, Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države. Sarajevo 1978.

⁶ Đuro Tošić, O drijevskoj carini. Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu, 16. Sarajevo 1979, str. 189—195.

Đuro Tošić, Donji tok Neretve u srednjem vijeku, s posebnim osvrtom na trg Drijeva. »Hercegovina«, 2. Mostar 1982, str. 47—48.

Đuro Tošić, Stanovništvo srednjovjekovnog trga Drijeva. Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu, 19. Sarajevo 1982.

⁷ Irmagard Mancken, Dubrovački patricijat u XIV veku. Srpska akademija nauka i umjetnosti. Posebna izdanja. Knjiga CCCXL. Odeljenje društvenih nauka. Knjiga 36. Beograd 1960, str. 79, 92. i 95.

⁸ Viktor Morpurgo, Daniel Rodrigex i osnivanje splitske skele u XVI stoljeću. STARINE Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Knjiga 52. Zagreb 1962, str. 185—248 (posebno str. 201).

⁹ Historijski arhiv u Dubrovniku. Noli e sicurtà — notaria, 56—1, svezak-knjiga 1, f. 161v—162.

¹⁰ HAD. Noli, sv. 1, f. 181.

¹¹ HAD. Noli, sv. 15, f. 9.

¹² HAD. Noli, sv. 15, f. 144, 194.

¹³ HAD. Noli, sv. 15, f. 308—309.

¹⁴ HAD. Noli, sv. 16, f. 42.

¹⁵ HAD. Noli, sv. 16, f. 48.

¹⁶ HAD. Noli, sv. 20, f. 214—216.

¹⁷ HAD. Noli, sv. 22, f. 315v.

¹⁸ HAD. Noli, sv. 21, f. 244v—245.

¹⁹ HAD. Noli, sv. 21, f. 227.

²⁰ HAD. Noli, sv. 21, f. 244—245.

²¹ HAD. Noli, sv. 22, f. 215v.

²² HAD. Noli, sv. 23, f. 79—80, 81.

²³ HAD. Noli, sv. 23, f. 106—107.

²⁴ HAD. Noli, sv. 23, f. 151.

²⁵ HAD. Noli, sv. 25, f. 58v.

²⁶ HAD. Noli, sv. 29, f. 126v.

²⁷ HAD. Noli, sv. 41, f. 57.

²⁸ HAD. Noli, sv. 3, f. 252v (1567. godine).

²⁹ HAD. Noli, sv. 3, f. 265—266. Ovaj je trebinjski veletrgovac u Dubrovniku 1567. godine obavio pomorsko osiguranje za teret od 104 vreće vune i druge trgovačke robe, koju je ukrcao u brigantin kapetana Anta Mihova Dubrovčanina. Roba je bila određena za Anconu.

³⁰ HAD. Noli, sv. 23, f. 83. i 86 (1588. godine).

³¹ HAD. Noli, sv. 24, f. 24—25. i 54v (1588. godine).

³² HAD. Noli, sv. 34, f. 75v, 78. i 99. Noli, sv. 24, f. 24—25. i 178 (1589. godine).

³³ Josip Luetić, Brodovlje Dubrovačke Republike 17. stoljeća. GRAĐA ZA POMORSKU POVIJEST DUBROVNIKA Pomorskog muzeja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku. Knjiga 3. Dubrovnik 1964, str. 31—32.

ÜBER DEN INTERNATIONALEN MARINEHANDEL UND DIE HAFENTÄTIGKEIT DES BOSNISCH-HERZEGOWINISCHEN HAFENS AN DER NERETVA IN DER 2. HALFTE DES 16. JH.

Zusammenfassung

Der Autor dieses Aufsatzes, Dr. J. Luetić, Direktor des Historischen Institutes der Jugoslawischen Akademie für Wissenschaft und Kunst in Dubrovnik, stellte Namen von Kommandanten von Schiffen fest, die in der 2. Hälfte des 16. Jh. die Neretva flußaufwärts und flußabwärts mit ihren Schiffen befuhren und Marinehandels- und Hafentätigkeit im Hafen der Neretva ausübten: Giacomo de Santi, Giovanni Piero, Giuseppe de Bartholomeo (alle aus Ancona); Sarafino Capistrelli, »patrun« Burić von Brač, Marin Mihov Dubrovčanin, Nikola Gricon, Nikola Radov Dubrovčanin, »patrun« Mihajlo von Kreta, Nikola Radan von Makarska, Jakov Nikolin aus Trogir, »patrun« Vidan von Venedig, Đuro Janković von Split, Marko Toricchi (Torić) von Šibenik usw. Neben diesen Kapitänen waren noch viele andere Mitglieder dieser Schiffsbesatzungen: Schiffsschreiber, Bootsmänner, Steuer männer und gewöhnliche Matrosen. Sie haben auf Grund ihrer Geschicklichkeit erfolgreich nautische Aufgaben im Hafen der Neretva ausgeführt. Es wurden verschiedene Frachten von der Neretva in die Häfen Ancona und Venedig befördert. Der Autor hat auch noch die Namen einiger Kaufleute angegeben, die sehr aktiv im Hafen der Neretva waren: Raphael Levi, Mojsije Botton, Abraham Falcone, Francesco Busto, Aron Amadio, Samuel Ergas, Daniel Rodrigez, Mojsije Cassan, Mordacaj Aschenasi, Abram Altamura, Coen Barnardut, Jakob Rodrigues usw.

Der Autor kommt daher zum Schluss, dass der Hafen der Neretva in der 2. Hälfte des 16. Jh. einen bedeutenden internationalen Wert besaß. Dazu haben besonders Daniel Rodrigez, die jüdische Handelskolonie der Neretva und die Organisation von Weltruf der beispielhaften Marinehandels- und Schiffsversicherung der Dubrovniker Republik beigetragen. Diese Dubrovniker Versicherung (der Frachten und Schiffe der Neretva) hat nämlich eine volle Sicherheit und Garantie für die erfolgreiche Marine- und Hafentätigkeit (alle Marineversicherungen begannen mit dem Tag der Verladung von Frachten auf Schiffe im Hafen der Neretva) in diesem bosnisch-herzegowinischen Hafen gegeben. Diese Marineversicherung war vom menschlichen Faktor und Kapital folgender Dubrovniker und anderer Kaufleute bestimmt, die sehr erfolgreich Geschäfte in Dubrovnik führten: Augustin Pucić, Nikola Gućetić, Nikola Bobaljević, Marin Držić, Isac Danon, Luka Bunić, Vincenzo Grasso, Tajan Cerva-Crijević, Andrija Resti, Anto Medo, Božo Nalješkić, Bernard Jelić, Lorenzo Miniati, Francesco Gualterucci, Ciriacho Gualterucci, Martin Sumićić, Bartolo Zizzeri, Francesco Negri »genovese« (von Genua) u. a.

Zum Schluß sei darauf hingewiesen: das sind erst die Anfänge des Beleuchtens solcher Themen. Es lagen nur Archivsquellen zu Grunde und zwar nur Versicherungen von Schiffen und Frachten, die aus der Neretva fuhren, die nur bei Dubrovniker Versicherern versichert waren. Es ist sicher, dass viele andere Frachten und Schiffe nicht in Dubrovnik versichert waren, die ihre Tätigkeit in diesem bosnisch-herzegowinischen Hafen ausübten. Und auch ohne diese Faktoren kommt der Autor zum Schluß: der internationale Hafenzentrum Neretva war in der 2. Hälfte des 16. Jh. ein bedeutender Marinehandelspunkt und trug zur wirtschaftlichen, gesellschaftlichen und kulturellen Entwicklung dieses Gebietes der Neretva und seines näheren und weiteren Hinterlandes bei.

Qui Assicuratores Statim contenti et confessi
fuerunt se habuisse et recipisse a scripto Ste-
phano Pau. Radognich per manus Francisci Leu-
josussowich visicu suu ad ratione duodecim pro
centu) **P** do

Co' nome di Dio, a buon guadagno. viaggio, e saluamento
M. Lorenzo Minati Fiorentino, agendo in nome. et
uice di M. Federico Perzoni Fiorentino s' assicura et
uol esser assicurato per tutta quella somma et quan-
tita di denari che dalli sottoscritti Assicuratores sara
deklarata, in et sopra li cuori, et schiavine caricate
nelle acque di Narente, per mano di Raphael Leui,
et d' Abraa Falcone, in et sopra due Brigantini
uno de quali, e patroneggiato per Giudauro d' An-
cona, et l' altro per Georgio di Barth. similmente
d' Ancona, volendo che la presente sicurtà cominci
et che s' intenda hauer cominciato dal di, hora, e punto
che li detti cuori, et schiavine furono caricate nell' acque
di Narente in et sopra li predetti due Brigantini, per fin
che quelli giorni saranno a buon saluamento nel Porto
d' Ancona, et hauranno salui in terra di scari cabi li
detti cuori et schiavine a ragione di 4 per 100, con
deklaratione ch' esso M. Lorenzo in ogni caso et euenti
possa et uaglia intimare et denuntiare alli detti
Assicuratores, risator da quelli, far loro la ricouita in
anima giurare, et far tutti gli altri atti necessarj et

Faksimil dokumenta iz dubrovačkog Historijskog arhiva u kojem se navodi
da dva brigantina iz Ancone ukrcavaju teret koža i druge robe u Luci
Neretve (HAD. Noli, sv. 1, f. 181,1564)

